

Innspill til regjeringens leselyststrategi fra Kulturrådet

Kulturrådet støtter kunst- og kulturprosjekter over hele landet, driver utviklingsarbeid og er rådgiver for staten i kulturspørsmål. Gjennom forvaltning av Norsk kulturfond bidrar Kulturrådet til at kunst og kultur skapes, dokumenteres, bevares og gjøres tilgjengelig for flest mulig

Alle Kulturfondets ordninger på litteraturområdet bidrar til å fremme tilgangen til god litteratur av høy kvalitet for lesere i hele Norge, til lesing og leselyst. Gjennom Kulturfondets til sammen åtte innkjøpsordninger for litteratur og forsøksordningen for skolebibliotek legger Kulturrådet til rette for at det blir utgitt en mangfoldig litteratur av høy kvalitet på begge målformer, og at denne litteraturen blir gjort tilgjengelig for lesere gjennom bibliotekene. Kulturfondets tilskuddsordninger for litteraturprosjekt, litteraturproduksjon og litteraturformidling bidrar til at ny norsk litteratur kan produseres og formidles til et bredt publikum i hele landet.

Lesekulturen kan styrkes gjennom tiltak på mange områder i samfunnet. I dette innspillet vil vi særlig konsentrere oss om to av flere tiltak Kulturrådet ønsker å bidra med for lesing og leselyst. Det første handler om å utjevne de store forskjellene i barns tilgang til litteratur. Kulturrådet vil fylle skolebibliotekene med oppdaterte boksamlinger. Det andre er å styrke innkjøpsordningen for tegneserier. Avslutningsvis ønsker vi å fokusere på andre viktige tiltak, og gi et par gode eksempler på tiltak som bidrar til økt leselyst.

Innkjøpsordningen for skolebibliotek

Med relativt enkle grep kan regjeringen gi flere barn og unge et reelt valg om å velge lesing og litteratur. Bøkene må finnes der de er. Barn og unge er i snitt på skolen 25 timer i uka. Skolemiljøet er en stor del av livet deres, og er med på å forme både identiteten deres og vaner de tar meg seg inn i voksenlivet.

Kulturrådets forsøksordning for innkjøp av bøker til skolebibliotek er en suksesshistorie. To hundre skolebibliotek har de siste årene mottatt omkring 135 boktitler i året. Elevene møter større og mer oppdaterte boksamlinger. En fersk delrapport i evalueringa av ordningen underbygger det som har kommet i tidligere evalueringer: Flere elever enn før låner bøker. De som allerede lånte bøker fra før, låner flere. Elevene låner et større mangfold av bøker. Elevenes tidsbruk til lesing har økt, både hjemme, men særlig på skolen. Nær 90 % av skolene melder om stor økning i antall utlånte bøker og elever som låner.

Kombinert med god formidling blir da ikke møtet med litteraturen avhengig av hva slags bokhyller de har hjemme, ikke avhengig av om foreldrene tar de med til biblioteket eller at de går dit på eget initiativ. Møtet blir mindre avhengig av kommuneøkonomi.

Derfor har Kulturrådet bedt regjeringen om 18 millioner kroner for å utvide ordningen fra 200 til minst 700 bibliotek i 2024 og inkludere en større litterær bredde, blant annet oversatt litteratur.

I en leseleststrategi må det helt klart komme nye tiltak. Men en god start er å styrke etablerte virkemidler som vi vet fungerer. Kulturrådets ordninger kan og bør være ett verktøy i regjeringas leselestkamp. Riggeren er klar for å fylle bibliotekene med innhold.

Men innhold er ikke nok alene. Det trengs en lovfestet nasjonal standard for skolebibliotek, for hva et skolebibliotek skal være. Det må på plass et minstekrav til hva et skolebibliotek skal ha av tilgjengelig areal, personalressurser med kompetanse og boksamling, for forskjellene i dag er urovekkende store.

Delrapporten i evalueringa av skolebibliotekordningen viser også hvor avgjørende formidlingen er for å øke lesing og leseglede blant barn og unge. 72 % av skolene rapporterer at formidlingsopplegget «har vore særst eller noko viktig». De viktigste kriteriene for å lykkes er kombinasjonen av nye bøker og variert litteratur og at skolens formidlingsopplegg er godt og fungerer. Skolebibliotekene peker på viktigheten av gode, aktive og forpliktende formidlingsopplegg. Engasjerte skolebibliotekarar, samarbeid med interesserte lærere og engasjerte elever er også viktige kriterier for å lykkes med å skape leselest og leselest. Som de viktigste barrierene for å lykkes, trekker skolene fram manglende personalressurser, mangel på tid og mangel på budsjett. En leseleststrategi må derfor også inkludere en større satsing på mer midler til å ansatte i skolene med ansvar for skolebibliotekene.

Innkjøpsordningen for tegneserier

Tegneserier ligger ofte på topp på bibliotekenes utlånslistar, og er gjerne veien inn i litteraturen for barn og ungdom, personer som har lese- og skrivevansker eller som har norsk som andrespråk. Samtidig har budsjetttrammen til innkjøpsordningen vært sterkt presset over tid. En utvidelse av ordningene for innkjøp og produksjon av nye norske tegneserier er det beste og mest treffsikre grepet for å sikre tilstrekkelig innkjøp av og tilgang til den bredden og det mangfoldet som i dag finnes innenfor sjangeren. Bøkene som kjøpes inn når ut til heile befolkningen gjennom distribusjon til alle landets folkebibliotek, samt til skolebibliotekene som er med på ordningen for skolebibliotek. Ordningen er også en viktig grunnstein i serieskapernes sårbare lappeteppetøkonomi.

Tegneseriebransjen i Norge er i sterk vekst, og kvaliteten på og omfanget av norske tegneserieutgivelser i bokform har økt kraftig fra 1990. Flere norske serieskapere vinner høythengende priser og gjør stor suksess, også utenfor landegrensene. Økningen i antall og kvalitet på tegneserieutgivelsene speiles tydelig i påmeldte og omsøkte titlar til innkjøpsordningen og tilskuddsordningen for litteraturproduksjon. I løpet av innkjøpsordningens virkeperiode har søknadstallet økt fra 25 titlar i 2012 til 35–40 titlar fra og med 2018. Tallene for 2021 og 2022 har imidlertid vært vesentlig høyere med hhv. 49 og 46 søknader. Uten ekstra tilførte stimuleringsmidlar som ordningen har hatt i perioden 2020–2022, vil innkjøpsprosenten ligge så lavt som rundt 35 %.

Kulturrådet har derfor søkt om en økning på 3 millioner kroner til ordningen for 2024.

Andre tiltak

En forutsetning for lesing er at det finnes et godt utvalg bøker på ditt eget språk. Når det gjelder de samiske språkene og de nasjonale minoritetsspråkene er ikke det en selvfølge. En leselyststrategi må inneholde tiltak som gir et betydelig løft for utgivelse og tilgjengeliggjøring av bøker på samiske språk og nasjonale minoritetsspråk.

Formidling av litteratur gjennom aktiviteter som festivaler og arrangementer er også viktig for å fremme leselyst. Kulturrådet gir støtte til flere gode festivaler som er rettet spesielt mot barn og unge. Her kan vi trekke fram festivaler som Appelsinia og Falturiltusom gode eksempler.

Med hilsen

Sigmund Løvåsen

Leder, Kulturrådet

Godkjent og ekspedert elektronisk